

Šesta godišnja konferencija Pravosudnog foruma za Bosnu i Hercegovinu „Odlučivanje u krivičnim predmetima organizovanog kriminala – standardi korištenja dokaza pribavljenih savremenim komunikacionim tehnologijama“

Pripremila: Minja Trnka, AIRE Centar

Ustavni sud Bosne i Hercegovine, AIRE Centar (*Advice on Individual Rights in Europe*) i Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: VSTV), kao suorganizatori, uz finansijsku podršku Vlade Ujedinjenog Kraljevstva, organizovali su šestu godišnju konferenciju Pravosudnog foruma za Bosnu i Hercegovinu na temu „Odlučivanje u krivičnim predmetima organizovanog kriminala – standardi korištenja dokaza pribavljenih savremenim komunikacionim tehnologijama“ (u daljem tekstu: Konferencija).

Pravosudni forum je dio širih aktivnosti AIRE Centra u Bosni i Hercegovini usmjerenih ka jačanju implementacije Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: Konvencija) i njenih standarda u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: BiH), što pruža direktnu podršku jačanju vladavine prava i potpunijem poštovanju ljudskih prava u BiH. Ciljevi Pravosudnog foruma za BiH jesu unapređenje saradnje među najvišim sudskim instancama i harmonizacija sudske prakse u BiH, kako bi ona bila ujednačena s evropskim standardima, kao doprinos pravnoj sigurnosti svih njenih građana.

Slika 1: Otvaranje Foruma

Konferencija je održana 16. i 17. novembra 2022. godine na Jahorini. Okupila je predstavnike Ustavnog suda BiH, Suda BiH, Vrhovnog suda Federacije BiH i Vrhovnog suda Republike Srpske, Apelacionog suda Distrikta Brčko BiH, VSTV-a, okružnih i kantonalnih sudova, te centara za edukaciju sudija i tužilaca. Također, Konferenciju su svojim prisustvom upotpunili ambasador Ujedinjenog Kraljevstva u BiH, nekoliko sudija Evropskog suda za ljudska prava (u daljem tekstu: ESLJP), predstavnici Tužilaštva BiH i Državne agencije za istrage i zaštitu (u daljem tekstu: SIPA), te međunarodnih organizacija u BiH.

Konferenciju su otvorili Valerija Galić, predsjednica Ustavnog suda BiH, Halil Lagumdžija, predsjednik VSTV-a, Julian Reilly, ambasador Ujedinjenog Kraljevstva u BiH, i Biljana Braithwaite, direktorica Programa za Zapadni Balkan AIRE Centra, koji su naglasili kako je pred pravne sisteme brojnih država stavljen novi izazov u zaštiti prava na privatnost, s obzirom da je tehnološki napredak stvorio nove mogućnosti u vršenju nadzora, presretanju komunikacija i zadržavanju podataka. Digitalna revolucija i ubrzan napredak tehnologije odražavaju se i na život, koji se sada u velikoj mjeri odvija na internetu, što sa sobom nosi pravne implikacije, koje su posebno usmjerene na zakonitost pribavljenih dokaza.

Ambasador Ujedinjenog Kraljevstva, Julian Reilly, u svom izlaganju posebno je naglasio pitanje – s obzirom na činjenicu da se veliki dio današnje komunikacije odvija na društvenim mrežama – kako informacije s društvenih mreža i šifriranih aplikacija iskoristiti kao dokaze na sudovima. Nadalje, istakao je kako ove promjene predstavljaju veliki izazov za pravosuđe i da se uvijek mora raditi u interesu društva.

Slika 2: Uvodno obraćanje - Julian Reilly, britanski ambasador u BiH

Predsjednik VSTV-a, Halil Lagumdžija, istakao je da do sada ni u jednom predmetu nisu podignute optužnice, ali da se neće čekati dugo na njih, naglasivši kako agencije i tužilaštva moraju dati prioritet ovim predmetima i staviti svoje ljudstvo na raspolaganje.

Tokom prvog dana na Konferenciji su organizovane dvije panel diskusije, i to prva na temu „Zakonitost dokaza pribavljenih savremenim komunikacionim tehnologijama u istražnom postupku i u fazi potvrđivanja optužnice“. Govornici panela su bili Darko Ćulum, direktor Državne agencije za istrage i zaštitu, Džermin Pašić, tužilac Tužilaštva BiH, advokat Goran Dragović, te Tatjana Kosović, sutkinja Suda BiH. Panel je moderirao sudija Ustavnog suda BiH Zlatko Knežević.

Ključne teme o kojima se razgovaralo su postojeća zakonska rješenja i da li ona omogućavaju efikasnu borbu protiv domicilnog i prekograničnog kriminala. Diskusija se kretala u okviru pitanja do koje granice se klasično tumačenje zakonitosti pribavljenih dokaza u sferi komunikacija može nositi sa savremenim izazovima i da li se protiv organizovanog kriminala može boriti klasičnim načinom otkrivanja, gonjenja i donošenja presude. Učesnici ovog Panela su se složili da pravni sistemi trebaju što prije odgovoriti na koji način se mogu koristiti alati nadzora komunikacije u krivičnoj sferi, kako bi borba protiv organizovanog kriminala bila efikasna.

Sudija Evropskog suda za ljudska prava, Faris Vehabović, koji se na Konferenciju uključio *online*, istakao je kako su šifrirane poruke iz aplikacije veliki izazov i za taj Sud, posebno imajući u vidu član 8 Konvencije. S tim u vezi, Evropski sud za ljudska prava već bilježi prvi slučaj proizišao iz navedenih aplikacija, dok su u Evropi četiri suda odbacila dokaze prikupljene putem aplikacije „Sky”. Na ovu temu govorio je i sudija Evropskog suda za ljudska prava, Tim Eicke, te istakao kako BiH mora primjenjivati praksu i standarde Evropskog suda za ljudska prava kao glavnog tumača Konvencije.

Učesnici iz tužilaštva su istakli kako je trenutno aktuelno deset predmeta koji se odnose na navedene aplikacije i da se uskoro može očekivati podizanje prvih optužnica, ističući kako vjeruju u vjerodostojnost prikupljenih dokaza. S tim u vezi, zaključeno je da je u procesu prikupljanja dokaza potrebno oslanjati se na međunarodnu pravnu pomoć i međuinstitucionalnu saradnju, što je i bio slučaj u spomenutim predmetima. Na temelju ovih dokaza već su određivane mjere pritvora i mjere zabrane u predmetima u BiH, tako da se može zaključiti da se ovi dokazi već procesno koriste. U vezi s navedenim, direktor SIPA-e, Darko Ćulum, naveo je kako su sve informacije prikupljene putem interneta potkrijepljene objektivnim dokazima.

Na temu drugog panela, „Uticao dokaza pribavljenih savremenim komunikacionim tehnologijama u fazi pretresa i donošenja presude“, govorili su Hasija Mašović, sutkinja Suda BiH, Emir Neradin, sudija Vrhovnog suda Federacije BiH, Obren Bužanin, predsjednik Krivičnog odjeljenja Vrhovnog suda Republike Srpske, Iljo Klaić, predsjednik Odjela za sudsku praksu Apelacionog suda Brčko distrikta, te Sevima Sali-Terzić, registrar Ustavnog suda BiH. Panel je moderirao Zvonko Mijan, bivši registrar Ustavnog suda BiH i viši savjetnik na projektu.

Drugog dana Konferencije predstavljene su aktivnosti, zaključci i preporuke međunarodnih organizacija, s fokusom na predmete organizovanog kriminala i korupcije i prikupljanja dokaza. Pravni savjetnik Drino Galičić, predstavnik Delegacija Evropske unije i Ureda specijalnog predstavnika u BiH, detaljno je predstavio Izvještaj EU o BiH na temu organizovanog kriminala i korupcije, ukazujući na slabe ili neznatne napretke u procesuiranju ovih krivičnih djela u proteklom periodu koji je bio obuhvaćen analizom. U sklopu ovog Panela govorili su još Dino Rahić, pravni službenik Misije OSCE-a u BiH, i Zlatko Knežević, sudija Ustavnog suda BiH. Panel je moderirala Elma Veledar-Arifagić, viša pravna savjetnica AIRE Centra na projektu.

Nakon dva dana intenzivnih razgovora i diskusija učesnika Konferencije, doneseni su sljedeći zaključci:

1. *Prema Ustavu BiH, Evropska konvencija se direktno primjenjuje i ona ima supremaciju nad svim zakonima. Domaći sudovi moraju da je aktivno primjenjuju. U vezi s tim, posebno je bitno primjenjivati praksu i standarde Evropskog suda kao glavnog tumača Konvencije.*
2. *Praksa Evropskog suda povodom aktuelnih pitanja o kojima se raspravljalo na ovom forumu se tek očekuje. Međutim, treba imati na umu da već postoji bogata praksa ovog suda, ali i Ustavnog suda BiH, koja je uspostavila osnovne principe o pitanju prihvatljivosti dokaza i pre-*

sretnutih podataka pribavljenih savremenim komunikacionim tehnologijama. Ti principi su trenutno potencijalno rješenje u predmetima koji pokreću ovo pitanje.

3. Pravičnost postupka, u smislu člana 6. Konvencije, treba da se posmatra u okviru cjelokupnog postupka, uključujući način prikupljanja dokaza. Potrebno je istaknuti da se posmatra krajnji ishod, a ne pojedine faze postupka.
4. Prilikom utvrđivanja pravičnosti postupka mora se voditi računa o tome da li su poštovana prava odbrane, da li je osumnjičenom ili optuženom bila pružena prilika da ospori dokaze, da li je kvalitet dokaza takav da postoji sumnja da li je pouzdan, kao i o načinu upotrebe tih dokaza (da li se radilo o jedinom i odlučujućem dokazu). Također, moraju se imati na umu principi „jednakosti oružja“ i kontradiktornost. Standard obrazložene odluke je, isto tako, bitan faktor o kojem treba voditi računa pri ocjeni dokaza.
5. Kada je riječ o pribavljanju dokaza, član 6. Konvencije nije jedini član koji može biti doveden u pitanje. Naime, mogu se pokrenuti pitanja u kontekstu člana 8. Konvencije. U kontekstu ovog člana potrebno je voditi računa o tome da li je pravo zaštićeno, da li postoji miješanje u to pravo, da li je ono u skladu sa zakonom, da li postoje legitiman cilj i proporcionalnost. Zakonitost podrazumijeva postojanje pravne norme, te njen kvalitet. Kvalitet norme podrazumijeva da je ona dostupna, predvidiva i jasna.
6. Treba aktivno djelovati prema predlagačima izmjena i dopuna procesnih zakona u smislu procjene da li ih treba, u kom pravcu i kom obimu mijenjati.
7. Utvrđena je potreba da se izvrše revizija i harmonizacija zakona o krivičnom postupku na svim nivoima u BiH.
8. Izvještaji međunarodnih organizacija u okviru borbe protiv organizovanog kriminala i korupcije, te nekažnjivost učesnika u njima ukazuju na slabe ili neznatne napretke u procesuiranju učesnika u ovim krivičnim djelima, te potrebu da se intenzivno prati dalji napredak tih aktivnosti radi njihovog unapređenja.